

Álmok, látomások, történetek

Đorđe Pisarev: *Velika očekivanja*. Agora Kiadó, Nagybecskerek, 2012

Szirmai Károly Irodalmi Díjjal tüntették ki az újvidéki író, Đorđe Pisarev *Velika očekivanja* – magyarul *Nagy várakozások* – című elbeszélés-kötetét. A Szirmai Károly Irodalmi Díjat tudvalevőleg egyik évben vajdasági magyar író, a másikban Vajdasághoz valamilyen módon kötődő szerb író novelláskötetért lehet odaítélni. Ebben az évben Đorđe Pisarevnek a nagybecskereki Agora Kiadónál megjelent könyve érdemelte ki az elismerést, mert így ítélte meg a bizottság, illetve azért, mert a könyv szerzője nem keresi ugyan a prózaírás új útjait, ám minden írásában történetet mond, minthogy meggyőződése szerint alapvetően fontos a történetmondás, annál is inkább, mert minden történet lehetőség az olvasó számára, hogy maga döntse el, mire megy ki a történet. A *Nagy várakozások* élen, dőlt betűs szedésben afféle bevezető olvasható, amelyben az író prózaírásának poétikáját igyekszik megfogalmazni, mégpedig nem az elmélet, hanem a történetmondás szavaival. Képregényeket emleget, amelyekben a történet megszakad, majd egy másik szinten folytatódik, például abban a képregényben, amelyben az igazgató, miközben a kliensek hiába várakoznak rá, órákon át hallgatja telefonon felesége zsörtölődését, ami nem olyan fontos, fontos történéssé azonban, hogy az irodában két kép van, az egyik egy fiú, a másikon egy lány, és akkor ők ketten kilépnek a képből, megszeretik egymást, boldog házasságot élnek, gyerekeik születnek, s mindez lejátszódik a telefonbeszélgetés idején. Erre képes, állítja Pisarev, a történetmondás, képes rá, hogy egyik távlatból a másikba futtassa át a történet menetét, képes rá, hogy egymásra építse az idősíkokat, képes arra, hogy képekből életeket formáljon. Sok mindenre képes tehát a történetmondás, s ezt egy másik képregény példájával is illusztrálja. Majd arról beszél, hogy eközben az olvasó számára is megnyílnak a történetmondás lehetőségei, hiszen ha nem kedveli a tragédiát, akkor átlapozhatja az arról

szóló oldalakat, például nem vezeti ki Ana Karenjinát a pályaudvarra, és máris elejét vette a tragédiának. Az olvasónak a másik életben, a második olvasás során, megvan a lehetősége arra, hogy maga formálja a történetet, hogy maga határozza meg az elbeszélés, a regény hőséneke sorsát. A szabadságról szólnak Pisarev példái, a szerző szabadságáról, a regény és az elbeszélés hőseinek szabadságáról, ezenfelül meg az olvasó szabadságáról, hiszen közülük mindenki előtt ott vannak a lehetőségek, a választás és döntés lehetősége, amivel persze élni lehet, mégpedig annak, aki mindezekkel a szabadságokkal élni akar.

Maga Pisarev is él a történetmondás szabadságával. Itt van mindjárt a kötetkezdő *Üzenetek az Új Jeruzsálemből* című írás, benne a holt kedves és az életben maradt Etele közötti levélváltás története. Sztella, a holt kedves onnan túlról, valójában az elképzelt mennyországból küldi üzeneteit, van egy üzenetvivő szent is, aki átadja a leveleket, és a válaszleveleket Sztella sírhelyéről továbbítja a címzettnek. Arról szólnak a holt kedves levelei, hogy milyen gyönyörű a mennyország, hogy milyen lelkesek meg kedvesek az angyalok, meg arról, hogy az egyik szent szerint nem bűn az öngyilkosság, induljon hát el hozzá Etele, nem lesz bántódása, és újra találkozhatnak, együtt lehetnek. Mennek így a levelek, a mennyországból a föld felé és a földről a mennyországba, és ennyiből áll az elbeszélés. A szerző jó érzékére vall, hogy nem köti el a szálakat, meghagyja a történetet lebegni a valóság és a képzelet között, hogy végül is az olvasóra bízva a döntést, él tehát az olvasó szabadságával, hogy mire megy ki ez a furcsa levélváltás. Aztán itt van a címadó hosszabb elbeszélés, a *Nagy várakozások*. A számítóképen levelező és beszélgető fiú meg a lány, a beszélgetések hosszú ideje után megbeszélnek, végre találkoznak is, s hogy ne kerülgessék egymást, egy megnevezett kávézóban várja majd a lány a fiút, kezében az amerikai író, Selinger egyik könyvével, de, kiköti a lány, hogy csak egyetlen próbálkozása lehet a fiúnak, ha téved, akkor megszakad közöttük a kapcsolat. Meg is érkezik a fiú a kávézóba, keresi a lányt, s akkor több lányt lát maga előtt, mindegyiknek a kezében az amerikai író egyik könyve, fel is sorolja Pisarev a könyvek címét, s most választania kellene a fiúnak, választani sok könyves lány között. S aztán lassan múlik az idő, egyre kevesebb a fiú esélye, hogy ráakadjon a lányra, ez a nagy várakozás ideje, innen az elbeszélés meg az egész kötet címe, hogy végül szerencsésen érjen véget a történet, a fiú ráakad a lányra, jól választ, megcsókolják egymást, és már tudják, hogy ezentúl minden áldott nap megcsókolják majd egymást. Persze kérdés, hogy így ér-e véget valóban a történet, vagy Pisarev egyszerűen engedett a szerencsés befejezés követelményének, mégpedig némi iróniával, mert az ironia átüt az egész elbeszéléseken, azon, hogy manapság az ismeretsé-

gek számítógépen köttetnek, az életben azonban a felek elkerülik egymást, vagy csupán a véletlen folytán történik meg a találkozás. Minthogy a neves amerikai író, a farmernadrágos próza egyik kiválóságát emlegeti az elbeszélés, hiszen az író minden könyvének címe előfordul az elbeszélésben, arra lehet következtetni, hogy Pisarev szerint az irodalomnak hatalma van az élet felett, hogy az irodalom összeköt és elválaszt, arra is következtetni lehet, hogy az ő elbeszéléseinek háttérében mindig valamilyen irodalmi forrás kereshető, s ezekről a forrásokról az elbeszélések elején olvasható hosszabb és rövidebb idézetek ismert vagy kevésbé ismert szerzők tollából figyelmeztetik az olvasót, arra tehát, hogy Pisarev elbeszélései mind sorra irodalmi elbeszélések, a szónak abban a nemes értelmében, hogy az irodalomban minden összetartozik, hogy az egyik történetből következik a másik történet, csak egyszerűen meg kell találni a kapcsolódási pontokat, azokat a szövegfelületeket, amelyek átvilágítják a másikat, vagy éppen séggel rejtélyessé teszik a másikat. Így történik ez Pisarev elbeszéléseivel is. A másoktól vett szavaknak néha közelebbi, néha távolabbi kapcsolata van az elbeszéléssel, de sohasem készültek az idézetek azzal a szándékkal, hogy mintegy értelmezései legyenek a következő elbeszélésnek, vagyis az idézetek megőrzik önállóságukat, ahogyan az elbeszélések is önállóak, mégpedig mindez ismét a szabadság, a szabad értelmezés és a szabad továbbgondolás jegyében. Még valamire figyelmezteti olvasóját Pisarev az idézetekkel. Erről szól valójában a kötet egyik legjobb írása, a *Könyvek házában* című elbeszélés arról, hogy valakit álmok gyötörnek, álmában egy ismeretlen város néptelen utcáit járja, sehol senki, csak az egyforma épületek sora az utcákon, majd az ismétlődő álom egyikén egy óriás házra talál, bemegy a házba, de itt sem talál senkit, egy óriás térségben mozog, a térségből ajtók nyílnak, végtelenül sok ajtó, de egyikén sem mer benyitni, majd egy másik álom során mégis benyit az egyik szobába, s ott könyveket talál, de egyikhez sem mer hozzányúlni, majd egy megint másik álom során mégis kivesz egy fekete borítójú könyvet, de nem jár vele sikerrel, ahogyan nem sikerül majd a világos fedelű könyvet sem elolvasnia, hogy aztán megint máskor, kezébe akadjon egy könyv, annak címében az ő álmainak leírása áll, a könyv tartalmazza a férfi összes álmát, csodálatos könyv, de csak hét napig forgatható, azután eltűnik, de le lehet másolni, mégpedig minden szavát és írásjelét le kell másolni. A férfi le is másolja a könyvet, majd az eredeti hét nap után eltűnik, marad a másolat, amely szintén hét napig él, a férfi újra hozzálát a másoláshoz, s így végtelenül. Azt mondja Pisarev az elbeszélés végén, hogy több magyarázat fűződik ehhez a történethez, leginkább az, hogy ma is jól látható a férfi, aki a lombok hűvösében másolja a könyvet, állandóan csak másolja, vég nélkül. Ilyenek az

álmok, messzire vezetnek, új világokat tárnak fel, aztán eltűnnek, mindig ugyanakkor tűnnek el, ugyanakkor kezdődnek újra, s így végtelenül. Egy másik elbeszélésnek *A könyv* a címe, és arról szól, hogy valaki eljut a holtak városába, ahol holt apjával találkozik, majd holt anyjával is, de nem járnak sikerrel ezek a találkozások, a holt apa jéghideg kezével megsimogatja a fiú fejét, az anya pedig tükörbe nézve lángoszloppá válik, és eltűnik. Egyetlen nagy ívű látomás az egész elbeszélés, a látomások, mint az álmok, mind ott vannak Pisarev elbeszéléseiben, de ezeknek az álmoknak és látomásoknak van fedezete, mégpedig mindig az irodalomban, ezért beszél ő többször a könyvről, a könyvek világáról, mert a könyvek valójában nem mások, mint lehetséges világok, távoliak és közeliak, rejtélyesek és sokértelműek. Pisarev elbeszéléseiben mindig valami álomszerű és látomásos történik, de sohasem valamilyen közvetlen vagy közvetett élettapasztalattól függetlenül, mert mindig van valaki, aki álmot lát és látomásai vannak, s ezek rendre közvetlenül ismert vagy kevésbé ismert mítoszokra, legendákra mennek ki, s mindig akad valaki, aki ápolni tudja ezeket, vagy része van bennük, és eközben egyetlen pillanatra sem merül fel a kimódoltság, az üres beszéd veszedelme, mert mindezek az álmok és látomások a valóságban léteznek, név szerint is ismertek az álmodók és a látomásokkal megvert alakjai az elbeszéléseknek. Đorđe Pisarev elbeszéléskötete írásai mindig valamilyen köztes térben játszódó történetet mondanak el, s ezek a köztes terek ott vannak a túlvilág és a földi világ, a jelen és a múlt, az álom és a valóság, a mítosz és a történet, a látomás és a tapintható világ között. Ebben a köztes világban tájékozódnak, hol sikeresen, hol elveszette az elbeszélések hősei, akik sokszor éppen az irodalomból kerültek a *Nagy várakozások* kötet lapjaira.